

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.011.02.2017

P/17/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

Trzebownisko 22, 36-001 Trzebownisko

T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06

lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/17/070 – Rozwiązywanie problemów społeczno-ekonomicznych mieszkańców miast istotnie dotkniętych skutkami zmian gospodarczych
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
<i>Kontroler</i>	Marian Ortyl, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/94/2017 z dnia 07.06.2017 r.

(Dowód: akta kontroli str. 1-2)

<i>Jednostka kontrolowana</i>	Urząd Miejski w Tarnobrzegu, ul. Kościuszki 32, 39-400 Tarnobrzeg, wykonujący zadania „Miasta Tarnobrzega” ¹ ,
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Grzegorz Kielb, Prezydent Miasta Tarnobrzega

(Dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia², iż działalność Prezydenta Miasta prowadzona w zakresie rozwiązywania problemów społeczno-ekonomicznych mieszkańców Miasta w latach 2013-2016 realizowana w zakresie: pomocy społecznej, pomocy na rynku pracy, zapewnienia opieki nad dziećmi do lat 3 i w wieku przedszkolnym oraz zaspokajania potrzeb mieszkaniowych została właściwie zdiagnozowana i usystematyzowana w opracowanych i wdrożonych dokumentach strategicznych i programowych.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Powyższą ocenę działalności Prezydenta w zakresie objętym kontrolą uzasadnia w szczególności:

- poprawnie zdefiniowanie problemów mieszkańców miasta Tarnobrzega, w ramach skontrolowanych czterech obszarów: pomocy społecznej, dokonane w oparciu o aktualne dane i analizy badań ankietowych, co pozwoliło na wskazanie właściwych obszarów i kierunków działań, sformułowanych w dokumentach strategicznych,
- opracowanie i wdrożenie dokumentów programowych, które odzwierciedlały cele określone w Strategii Rozwoju Miasta Tarnobrzega na lata 2014-2020³ oraz w Strategii Problemów Społecznych mieszkańców Tarnobrzega na lata 2008-2013 i lata 2014-2020⁴, pozwalające rzetelnie określić i zdefiniować ich obszary, wyznaczyć cele, wskazać przyczyny oraz perspektywy zmian. Wyznaczone wskaźniki określone w ww. dokumentach pozwalały na ocenę realizacji celów wskazanych obszarów.

¹ Należy rozumieć Miasto Tarnobrzeg – jst, miasto na prawach powiatu, dalej zwane Miastem.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

³ Strategia Rozwoju Miasta Tarnobrzega na lata 2014 – 2020 zwana dalej Strategią Rozwoju.

⁴ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega na lata 2014-2020 zwana dalej Strategią na lata 2014-2020.

- zapewnienie finansowania zadań określonych w Strategii na lata 2014-2020 i programach, co pozwalało na osiągnięcie zamierzonych efektów możliwych do osiągnięcia w zakresie wydatkowanych środków. Zaplanowane i realizowane przedsięwzięcia wpisywały się w założenia przyjęte w Strategii na lata 2014-2020 i dokumentach programowych, takich jak: Tarnobrzaska Karta Seniora, Bon Rodziny 3+, Wspieranie Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012-2014 i na lata 2015-2017, Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Tarnobrzega na lata 2011-2016 i lata 2017-2020, Korekcyjno-Edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie,

W kontroli wykazano, że wyniki monitoringu w zakresie realizacji ww. programów nie powodowały ich zmian. Ustalono natomiast, że monitoring realizacji Strategii na lata 2014-2020 nie odpowiadał zasadom, które określały tryb i sposób monitoringu oraz ocenę stopnia realizacji zadań w niej zawartych. W okresie objętym kontrolą, Rada Miasta i Prezydent nie dysponowali dokumentami, które pozwalałyby na ocenę postępów w osiąganiu założeń strategicznych oraz ich ocenę.

Należy zauważyć, że brak ww. dokumentów nie uniemożliwił Prezydentowi sprawowania bieżącego nadzoru nad realizacją zadań w zakresie rozwiązywania problemów społeczno-ekonomicznych mieszkańców Miasta w latach 2013-2016.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Stosownie do postanowień statutu Miasta Tarnobrzega stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały nr XXX/298/2016 z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie uchwalenia Statutu Miasta Tarnobrzega do Miasta należy wykonywanie zadań publicznych m.in. w zakresie zapewnienia mieszkańcom możliwości pracy, zamieszkania, pomocy społecznej oraz opieki nad małymi dziećmi. Zadania w tym zakresie realizowane były m.in. poprzez Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie (dalej MOPR) działający na podstawie uchwały Rady Miasta Tarnobrzega Nr XX/294/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. (zmieniającej poprzednią uchwałę nr XXVI/284/2004 z dnia 29 lipca 2004 r. w sprawie nadania statutu MOPR).

(dowód: akta kontroli str. 5-9c)

1. Identyfikacja problemów społeczno - ekonomicznych mieszkańców miast.

1.1.

Analiza problemów Miasta Tarnobrzega i diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej jego mieszkańców, w latach 2013-2016 zamieszczona została w następujących dokumentach:

- *Strategia Rozwoju na lata 2014 – 2020* przyjęta uchwałą Rady Miasta Tarnobrzega, Nr LIII/669/2014 z dnia 9 stycznia 2014 r.. Dokument ten zawiera analizę stanu aktualnych lokalnych uwarunkowań rozwoju, sektorową analizę sfer rozwoju miasta Tarnobrzega, w tym charakterystykę sfery społecznej. Zdiagnozowany obszar społeczny obejmował sytuację demograficzną, pomoc społeczną, oświatę i wychowanie, ochronę zdrowia, lokalny rynek pracy, stan i różnicowanie dochodowości gospodarstw domowych.

- *Strategia Rozwiązywania* na lata 2014 – 2020 przyjęta uchwałą Rady Miasta Nr LIII/670/2014, z dnia 9 stycznia 2014 r. oraz poprzednio obowiązująca *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega na lata 2008 - 2013*,

przyjęta przez Radę Miasta Tarnobrzega, uchwałą Nr XVIII/220/2008 z dnia 28 lutego 2008 r. Aktualnie obowiązująca Strategia obejmuje trzy części: pierwsza przedstawia charakterystykę społeczności lokalnej, prezentację podstawowych informacji o gminie, ludności, rynku pracy, pomocy społecznej, edukacji, służbie zdrowia. Część druga, stanowiła diagnozę problemów społecznych miasta Tarnobrzega, opinie mieszkańców i oczekiwania. Część trzecia, określała cele strategiczne, operacyjne i związane z nimi zadania. Strategia zawierała: opis wizji rozwoju miasta, misję strategii, opis i systematykę celów na poziomie strategicznym i operacyjnym, opisy strategii osiągania poszczególnych celów poprzez działania oraz określenie przyjętego systemu monitoringu i aktualizacji.

- Dokumenty: *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej*, sporządzane corocznie przez MOPR, przesyłane do Prezydenta Miasta w celu przedłożenia Radzie Miasta do akceptacji. Oceny zawierały aktualne i adekwatne dane dotyczące sytuacji i skali problemów mieszkańców Tarnobrzega. Ponadto zawierały również informacje w zakresie monitoringu i stanu realizacji programów społecznych,

- Program: *Działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2011-2015* przyjęty uchwałą Rady, Nr XIII/157/2011 z dnia 30 czerwca 2011 r. zawierający diagnozę sytuacji na rynku osób niepełnosprawnych,

- Program Pomocy Dziecku i Rodzinie w Tarnobrzegu 2011-2016 przyjęty uchwałą Rady, Nr XIV/176/2011 z 28 lipca 2011 r. określający diagnozę w zakresie sytuacji rodzin miasta Tarnobrzega,

- Tarnobrzaska Karta Seniora, przyjęta uchwałą Rady Miasta, Nr LXVII/800/2014 z dnia 7 listopada 2014 r.,

- Program Bon Rodziny 3+, przyjęty uchwałą Rady Miasta, Nr LV/692/2014 z 27 lutego 2014 r.,

- Program Wspieranie Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012-2014 i na lata 2015-2017, przyjęty uchwałami Rady Miasta, Nr XXXII/2012 z dnia 29 listopada 2012 i Nr IX/70/2015 z 26 marca 2015,

- Programy Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Tarnobrzega na lata 2011-2016 i lata 2017-2020, przyjęty uchwałą Rady Miasta, Nr XIII/158/2011 z dnia 30 czerwca 2011 r i Nr XL/389/2017 z 30 marca 2017 r.,

- Wieloletni program osłonowy w zakresie dożywiania dzieci na terenie miasta Tarnobrzega „Pomoc Gminy w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020 – przyjęty uchwałą Rady, Nr LXIV/777 z dnia 25 września 2014 r. Celem ww. Programu było ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji i stanowił element polityki społecznej miasta Tarnobrzega w zakresie poprawy: poziomu życia rodzin o niskich dochodach, poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży, kształtowania właściwych nawyków żywieniowych.

(dowód: akta kontroli str. 10-30, 118-134, 368 - 470)

Opracowane i wdrożone dokumenty zawierały diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców Miasta Tarnobrzega. Dokumenty te sporządzone zostały w oparciu o aktualne i kompletne dane odnoszące się do problemów Miasta istotnie dotkniętego skutkami zmian gospodarczych. Wykonanie uchwał wprowadzających powyższe strategie i programy powierzono Prezydentowi Miasta Tarnobrzega i MOPR.

(Dowód: akta kontroli strona: 26-33; CD nr 1)

1.2.

W przedstawionych powyższej strategii i programach mających na celu poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej Miasta w objętych analizą czterech obszarach: rynek pracy, pomoc społeczna, zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych oraz zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3 i w wieku przedszkolnym, zidentyfikowano m.in. następujące problemy, które wynikały głównie z przemian gospodarczych:

- w zakresie sytuacji na rynku pracy wskazano, jako główny problem zjawisko bezrobocia w Mieście, likwidację przemysłu siarkowego oraz zmiany ustrojowe (likwidacja województwa tarnobrzckiego). W dokumentach Miasta (Program promocji zatrudnienia i aktywizacji tarnobrzckiego rynku pracy na lata 2008-2013 oraz Strategii na lata 2014-2020, Strategia Rozwoju) określono m.in. cele operacyjne, kierunki działania (zadania). Wśród celów wymienionych w ww. dokumentach dotyczących Miasta, wyróżniono m.in.:

- zbudowanie spójnego systemu przeciwdziałania zjawisku bezrobocia,
- rozwój i promocja przedsiębiorczości społecznej,
- wdrażanie narzędzi i instrumentów aktywnej integracji,
- opracowanie i realizacja projektów służących aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy,
- wsparcie finansowe osób bezrobotnych,
- wsparcie w obszarze zatrudnienia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz współpraca z pracodawcami,
- zwiększanie efektywności pracy i oddziaływań służb zatrudnienia poprzez sprawne zastosowanie i wykorzystanie dostępnych instrumentów rynku pracy oraz tworzenie nowych programów rynku pracy,
- rozwój współpracy publicznych służb zatrudnienia z instytucjami rynku pracy, działającymi na rzecz przeciwdziałania bezrobociu,
- dostosowanie kwalifikacji zawodowych uczestników rynku pracy do potrzeb przedsiębiorców/pracodawców.

Rozwinięciem wymienionych celów operacyjnych było określenie kierunków działań oraz zadań dotyczących realizacji poszczególnych celów.

W strategiach określono także mierniki/wskaźniki realizacji wyznaczonych celów i zadań, jednak nie podano ich planowanych lub oczekiwanych wartości. W wymienionych dokumentach nie wskazano także planowanych nakładów na realizację tych zadań jak również źródeł ich pochodzenia.

- w obszarze pomocy społecznej – zdiagnozowano drugi (po bezrobociu) istotny problem dla Miasta, tj. wysoki wskaźnik ubóstwa określający liczbę rodzin wymagających wsparcia oraz zakres pomocy społecznej. Kolejnym zdiagnozowanym obszarem była niepełnosprawność, czyli wzrost liczby rodzin z osobami niepełnosprawnymi korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Inne stwierdzone problemy dotyczyły: zwiększającej się liczby osób z długotrwałą chorobą i korzystania w związku z tym ze świadczeń pomocy społecznej. Zwiększała się bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Zdiagnozowanym zjawiskiem był wysoki wskaźnik osób uzależnionych od alkoholu i przemocy w rodzinie (rodzin objętych w związku z tym pomocą społeczną).

- w zakresie zapewnienia opieki nad dziećmi do lat 3 i w wieku przedszkolnym – wskazano na zaspokojenie potrzeb w tym zakresie, czyli wystarczającej sieci żłobków i przedszkoli oraz szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi (publicznymi i niepublicznymi) z uwzględnieniem liczby dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Podkreślono zwiększenie oferty edukacyjnej dla przedszkoli i uczniów szkół podstawowych zamieszkujących w Tarnobrzegu,

- w zakresie mieszkań komunalnych, socjalnych – zdiagnozowano potrzeby w tym zakresie, ponieważ liczba mieszkań komunalnych była niewystarczająca w stosunku do osób potrzebujących.

(dowód: akta kontroli str. CD nr 1, 368 – 470)

1.3.

Prezydent Tarnobrzega podał, że *główny problem Miasta stanowi sieć przyczynowo - skutkowych, skomplikowanych relacji społeczno- demograficzno- ekonomicznych. Niskie zarobki i brak dużych zakładów pracy sprawia, że młodzież wyjeżdżająca na studia nie powraca już do Tarnobrzega, lecz poszukuje pracy w dużych ośrodkach lub za granicą, licząc na lepsze wynagrodzenie i wyższy poziom życia. Z kolei duże firmy poszukujące lokalizacji dla swojej siedziby badają rynek pracy w poszukiwaniu wysoko wykwalifikowanych pracowników, których w Tarnobrzegu jest niewielu. Tym samym miasto traci wielu potencjalnych inwestorów. Sytuacja taka powoduje zastój na rynku pracy oraz negatywnie wpływa na poziom życia Tarnobrzeżan. Jednocześnie powstaje problem demograficzny spowodowany starzeniem się społeczeństwa, brakiem opieki nad osobami starszymi i samotnymi, co pociąga za sobą konieczność zwiększenia środków w budżecie na pomoc społeczną.*

(Dowód: akta kontroli str. 101;105)

1.4.

W okresie objętym kontrolą obowiązywał Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tarnobrzega na lata 2011 – 2015, który został zaktualizowany i obowiązuje na lata 2016 – 2023. Dokument ten przyjęty został uchwałą Rady Miasta Nr V/71/2011 z dnia 27.01.2011 r., a zaktualizowany uchwałą Nr XLII/415/2017 z dnia 25 maja 2017 r.. W dokumencie tym zidentyfikowano m.in. następujące obszary w strefie społecznej wymagające rewitalizacji:

- edukacja – poprawa, jakości i dostępności usług edukacyjnych,
 - włączenie społeczne – poprawa integracji społecznej, wzrost aktywności zawodowej i poprawa adaptacyjności,
 - instytucje społeczeństwa obywatelskiego – wzrost aktywności obywatelskiej oraz współpracy instytucji społecznych z publicznymi.
- Ustalona została w związku z tym indykatywna lista projektów zaplanowanych do realizacji przez Miasto w perspektywie 2014 – 2020:
- rewitalizacja obszarów zdegradowanych w przemyśle siarkowym poprzez kompleksowe wyposażenie Jeziora Tarnobrzckiego i jego otoczenia w infrastrukturę umożliwiającą rozwój funkcji gospodarczych ukierunkowanych na usługi związane z turystyką i rekreacją oraz rewitalizacja obiektów dziedzictwa kulturowego miasta,
 - wzrost dostępności komunikacyjnej Tarnobrzega poprzez budowę drogi obwodowej,
 - rozbudowa Tarnobrzckiego Parku Przemysłowo Technologicznego (II etap),
 - kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznych i budynków mieszkalnych na terenach gmin wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Tarnobrzega,
 - system zabezpieczenia przeciwpowodziowego infrastruktury kanalizacyjnej w Tarnobrzegu,
 - wdrażanie programu zrównoważonej mobilności miejskiej poprzez budowę sieci ścieżek rowerowych na obszarze funkcjonalnym miasta Tarnobrzega,
 - współpraca partnerska miast Tarnobrzeg, Sandomierz i Stalowa Wola na rzecz wykorzystania potencjału kulturowego, przyrodniczego oraz gospodarczego.

(Dowód: akta kontroli str.616 - 627)

1.5.

Prezydent Miasta wyjaśnił, iż: *samorząd* nie jest w stanie samodzielnie poradzić sobie z rozwiązywaniem problemów społecznych nie tylko ze względu na ograniczenia prawno-finansowe, lecz ze względu na wielorakość i złożoność problemu. Z tego względu wymagane jest zaangażowanie instytucji rządowych, organizacji pożytku publicznego oraz innych podmiotów, jak również osób fizycznych. Ponadto podał, że w Urzędzie Miasta Tarnobrzega nie są dokonywane szacunki w zakresie potrzeb finansowych niezbędnych do pozyskania, które zaspokoiłyby potrzeby społeczno-ekonomiczne mieszkańców. Wydatki w tym zakresie są uwzględniane w planie budżetowym na podstawie planu przedkładanego, przez MOPR w Tarnobrzegu.

(Dowód: akta kontroli str. 101 – 109)

Szacunki dotyczące nakładów finansowych niezbędnych na zaspokojenie potrzeb w zakresie rozwiązywania problemów społeczno – ekonomicznych mieszkańców Tarnobrzega określone były corocznie (z perspektywą na 2 kolejne lata) w sporządzanym przez MOPR dokumencie pn. Ocena zasobów pomocy społecznej. Szacowane potrzeby dotyczyły m.in. udzielania świadczeń z pomocy społecznej, w tym dla osób niepełnosprawnych, zapewnienia opieki i ofert edukacyjnej dla dzieci w wieku do lat 3 i przedszkolnym oraz w potrzeb w zakresie gospodarki komunalnej.

(Dowód: akta kontroli str. 26 – 86, 368 - 470)

1.6.

Sytuacja demograficzna Miasta przedstawiona została m.in. w Strategii na lata 2014 – 2020. W dokumencie tym określono statystykę demograficzną zmian za ostatnie 10 lat (2002 – 2012), z wyszczególnieniem grup wiekowych, płci, przyrostu naturalnego, struktury grup wiekowych. Dane te wskazywały na spadek liczby ludności Miasta, zmniejszenie przyrostu naturalnego oraz wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. W dokumentach strategicznych wskazano na występowanie pozytywnych trendów w polityce demograficznej Miasta w zakresie spadku liczby osób migrujących oraz wzrostu liczebności najmłodszych pokoleń.

(Dowód: akta kontroli str. 26 – 27, CD nr1)

1.7.

Odnosząc się do sytuacji mieszkańców Miasta po wdrożeniu Programu 500+ Prezydent Miasta podał, że w związku z *Programem 500+ polepszyła się sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców miasta, zmniejszyła się liczba osób, którym przyznawano świadczenie z pomocy społecznej o 17,68 %. W zakresie ubóstwa zmniejszyła się ilość osób ubiegających się o pomoc społeczną o 17,56%, w zakresie bezrobocia o 16,25%, niepełnosprawności 5%, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności 11,32%. Środki pochodzące z Programu „Rodzina 500+” przeznaczone są na bieżące wydatki domowe, edukację dzieci, dobra trwałego użytku rodzin, zabezpieczenie przyszłości rodzin. W Mieście zmniejszyła się liczba osób korzystających z dodatku mieszkaniowego i dodatku energetycznego jak również zmniejszyła się ilość prowadzonych Niebieskich Kart w związku z polepszeniem sytuacji ekonomicznej rodzin. Program 500+ ma korzystny wpływ na sytuację finansową rodzin, co wpływa korzystnie na polepszającą się sytuację społeczno-ekonomiczną mieszkańców miasta Tarnobrzega.*

(Dowód: akta kontroli strona: 103-109)

1.8.

W latach 2012-2016 liczba mieszkańców miasta zmniejszyła się z 49.302 w 2012 r. do 47686 w 2016 r. Wskaźnik migracji (wewnętrznej i zagranicznej) wynosił od 227 osób w 2012 r. do 371 osób w 2016 r., co oznacza, że przyjęte w dokumentach strategicznych Miasta wskaźniki demograficzne dotyczące migracji nie potwierdziły się. Liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się z 31876 w 2012 r. do 29433 w 2016 r. Łączna liczba mieszkańców miasta korzystających z pomocy MOPR (petentów po uwzględnieniu możliwości korzystania z różnych form pomocy przez tą samą osobę) zmniejszyła się z 5349 osób w 2012 r. do 4773 osoby w 2016 r. Wzrost liczby korzystających z pomocy MOPR nastąpił w 2013 r. gdzie odnotowano 5857 osób, a następnie 5597 osób w 2014 i 5401 osób w 2015 r. Liczba rodzin korzystających z pomocy z MOPR (petentów po uwzględnieniu możliwości korzystania z różnych form pomocy przez tą samą osobę) wynosiła 2147 w 2012 r. oraz 2145 rodzin w 2016 r. Wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy MOPR nastąpił w 2013 r. gdzie odnotowano 2393 rodziny, a następnie 2364 rodziny w 2014 i 2314 rodzin w 2015 r. Liczba osób/rodzin bezdomnych wahała się od 53 rodzin (72 osoby) w 2012 r. do 59 rodzin (64 osoby) w 2016 r. natomiast w 2013 r. liczba ta wynosiła 64 rodziny (79 osób), w 2014 r. 65 rodzin (67 osób), a w 2015 r. 59 rodzin (62 osoby). Liczba osób żyjących poniżej progu ubóstwa zmniejszyła się z 1555 (osób w rodzinie) w 2012 r. do 983 osób w 2016 r. Odnotowano systematyczny spadek w tym zakresie. Liczba rodzin żyjących poniżej progu ubóstwa wynosiła 615 w 2012 r. oraz 472 w 2016 r. W tym zakresie odnotowano również systematyczny spadek liczby rodzin żyjących poniżej progu ubóstwa.

Liczba lokali mieszkalnych w gminnym zasobie mieszkaniowym wynosiła: w 2012 r. 598; w 2013 r. 588; w 2014 r. 546; w 2015 r. 559; w 2016 r. 510. Liczba mieszkań komunalnych wynosiła odpowiednio: 534, 527, 484, 462, 398. Liczba mieszkań socjalnych wynosiła: 64, 61, 62, 98, 112 natomiast liczba mieszkań chronionych wynosiła: 2 w 2012 i 2013 r. oraz 10 w 2014, 2015 i 2016 r.

Liczba miejsc noclegowych dla bezdomnych w okresie objętym kontrolą wynosiła od 70 w 2012 r.; do 80 w 2016 r. W okresie tym maksymalna liczba miejsc noclegowych dla osób bezdomnych wahała się od 100 do 120.

Liczba miejsc w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego wynosiła od 1521 w 2012 r. do 1673 miejsc w 2016 r. w tym zakresie odnotowano stały wzrost. Liczba dzieci, którym miasto zapewniło opiekę w żłobkach zmalała w porównaniu do w 2012 r., kiedy to wynosiła 120 i wynosiła w kolejnych latach 80. W latach 2012-2016 na terenie miasta wzrastała liczba podmiotów gospodarczych odpowiednio: 1639; 1804; 1982; 2196; 2398. W ww. okresie jednostki organizacyjne miasta i spółki miejskie dysponowały, odpowiednio 2134; 2004; 1903; 1876; 1866 miejscami pracy.

Urząd posiadał aktualne dane dotyczące sytuacji i problemów mieszkańców, które były zawarte w corocznej ocenie zasobów pomocy społecznej, którą MOPR realizując obowiązek nałożony art. 16a⁵ każdego roku przysyłał do Prezydenta w celu przedłożenia Radzie Miasta.

W złożonych wyjaśnieniach Prezydent Miasta podał, m.in., że *Prognozowanie i monitorowanie problemów społecznych w Mieście Tarnobrzegu leży w kompetencjach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu.*

(Dowód: akta kontroli strona: 28-100, 103-109, 471-615)

⁵ Ustawa o pomocy społecznej (Dz.U. z 2017 r., 1769, tj.)

1.9.

Dla potrzeb opracowania Strategii Rozwoju Miasta Tarnobrzega oraz Strategii Rozwiązywania Problemów społecznych Miasta Tarnobrzega przeprowadzono badania ankietowe opinii publicznej w zakresie zagadnień dotyczących diagnozy problemów społecznych w Mieście Tarnobrzeg. Podstawową metodą zbierania informacji do analiz opinii społecznej była ankieta internetowa udostępniona za pośrednictwem witryn Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Urzędu Miasta oraz poprzez wysyłanie pocztą elektroniczną do zidentyfikowanych liderów oraz instytucji powiązanych merytorycznie z pomocą społeczną. Ankiety miały charakter anonimowy. Wypowiedzi udzielane w formie opisowej wykorzystywano podczas przeprowadzania analizy SWOT. Inicjatorem opracowania był MOPR natomiast realizatorem był Zespół Zadaniowy powołany spośród pracowników i specjalisty spoza MOPR zaangażowanego do współpracy.

(Dowód: akta kontroli str. CD nr 1, 616 - 627)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, że rzetelnie zidentyfikowane zostały problemy społeczno-ekonomiczne mieszkańców Miasta Tarnobrzega, określone w przyjętych dokumentach strategicznych.

2. Programowanie kierunków działań, uwzględniających wyniki rozpoznanych problemów

2.1.

W latach 2013 – 2016 opracowane zostały i przyjęte do realizacji następujące dokumenty programowe wskazujące m. in. kierunki rozwiązywania zdiagnozowanych problemów mieszkańców Tarnobrzega:

- *Strategia Rozwoju Miasta Tarnobrzega na lata 2014 – 2020*,
- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega na lata 2014 – 2020* wskazująca na 6 najistotniejszych obszarów merytorycznych, tj.: bezrobocie, niepełnosprawność, rodzina, starość i wykluczenie społeczne, uzależnienia i przemoc oraz aktywna polityka społeczna.

W ramach ww. priorytetów sformułowano cele strategiczne, które łącznie określają zmianę społeczną na drodze do spełnienia wizji, były to:

- zbudowanie spójnego systemu przeciwdziałania zjawisku bezrobocia,
- poprawa, jakości życia osób niepełnosprawnych,
- wzmocnienie pozycji rodziny oraz rozwiązań służących harmonijnemu funkcjonowaniu rodziny w środowisku lokalnym,
- stworzenie warunków służących zaspokajaniu potrzeb osób starszych oraz aktywizacji społecznej osób wykluczonych,
- rozwinięcie systemu zapobiegania i przeciwdziałania problemom uzależnień i przemocy,
- wdrożenie programu aktywnej polityki społecznej.

W kontrolowanym okresie wdrażane były następujące ww. programy: Tarnobrzaska Karta Seniora, Bon Rodziny 3+, Wspieranie Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej, Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Tarnobrzega na lata 2011-2016 i lata 2017-2020, Korekcyjno-Edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W okresie tym obowiązywał Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem

gminy Tarnobrzeg na lata 2012 – 2016 przyjęty uchwałą Rady Miasta Tarnobrzega⁶. Założenia tych programów, były spójne z zapisami Strategii Rozwoju i Strategii na lata 2014-2020.

(Dowód: akta kontroli str.10-24, 26-27, 118-241, 368-434, 616-627, CD 1)

2.2.

Dokumenty strategiczne dla Miasta tj.: Strategia na lata 2008-2013 opracowana została przez pracowników naukowych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnobrzegu, natomiast Strategia Rozwoju oraz Strategia na lata 2014-2020, zostały opracowane przez pracowników MOPR.

(Dowód: akta kontroli str.26 -33, 435-470)

2.3.

Zdiagnozowane w dokumentach strategicznych Miasta na lata 2014 – 2020 problemy związane z sytuacją społeczno – ekonomiczną mieszkańców w ramach badanych obszarów dotyczyły m.in. bezrobocia, a także dużej liczby mieszkańców korzystającej z pomocy społecznej, zapewnienia miejsc dla dzieci w żłobkach, braku mieszkań komunalnych.

W dokumentach strategicznych uwzględniono tzw. czynnik „lokalności” oraz specyfikę Miasta. Dokumenty te zawierały kierunki działań na lata 2014-2020, cele operacyjne i priorytety.

W Strategii na lata 2014-2020 najważniejszymi problemami było: bezrobocie, niepełnosprawność; rodzina, starość i wykluczenie społeczne, uzależnienia i przemoc; aktywna polityka społeczna.

Określone w Strategii Rozwoju Miasta cele strategiczne dotyczyły:

- wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwinięcie jak najlepszych warunków dla trwałego rozwoju gospodarczego Tarnobrzega,
- wzrostu poziomu i jakości życia, poprawa spójności społecznej oraz wzmocnienie aktywności obywatelskiej,
- poprawy wykorzystania zasobów przyrodniczych, wzmocnienie ochrony przed zagrożeniami oraz rozwój przestrzenny Tarnobrzega, jako bieguna wzrostu.

(Dowód: akta kontroli str. 26 – 27, CD nr 1, 435 – 470)

2.4.

Wdrażane programy i plany działań przez Miasto i jego jednostki organizacyjne (głównie MOPR), a także przez Powiatowy Urząd Pracy w Tarnobrzegu (PUP) odzwierciedlały założenia przyjęte w dokumentach strategicznych Miasta. Programy realizowane przez MOPR i przez PUP wpisywały się w obszary priorytetowe określone w Strategii Rozwoju i Strategii na lata 2014-2020 tj.: rodzina, starość, niepełnosprawność, wykluczenie społeczne, uzależnienia i przemoc, pomoc społeczna, bezrobocie, opieka nad dziećmi oraz zapewnienia potrzeb mieszkań komunalnych. W okresie objętym kontrolą, dokumenty strategiczne obowiązujące na lata 2014-2020 nie były aktualizowane.

(Dowód: akta kontroli str. 28-33, 368-470, CD)

2.5.

Dokumenty strategiczne Miasta tj.: Strategia Rozwoju i Strategia na lata 2014-2020 były spójne ze Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpacie 2020. Głównym celem strategicznymi określonymi w Strategii Rozwoju Województwa było *efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla*

⁶ Uchwała Nr XX/310/2012 z dnia 23 lutego 2012 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego Programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Tarnobrzeg na lata 2012 – 2016.

zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców.

Dokumenty strategiczne Miasta uwzględniały elementy spójne ze Strategią Rozwoju Województwa - Podkarpacie 2020, w szczególności z następującymi działaniami: zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie; tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

(Dowód: akta kontroli str. 10 – 27, CD, 628-629)

2.6.

W dokumentach strategicznych i programach realizowanych przez Miasto Tarnobrzeg (Strategia Rozwoju, Strategia na lata 2014-2020, Program Bon Rodzinny 3+, Program Tarnobrzezka Karta Seniora) zdefiniowano cele strategiczne i priorytety.

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2020 określono w każdym z obszarów (bezrobocie, niepełnosprawność, rodzina, starość, ubóstwo i wykluczenie społeczne, uzależnienie i przemoc oraz aktywna polityka społeczna) cele/zadania operacyjne oraz wskaźniki do oceny ich realizacji bez podania ich wartości. Wskaźnikami realizacji celów/zadań ww. obszarach była m.in. liczba: bezrobotnych objętych szkoleniami lub korzystających z subsydiowanego zatrudnienia, udzielonych świadczeń, opracowanych programów, zrealizowanych programów, wyświadczonych usług, podjętych działań, skutecznych działań, osób objętych programami, podjętych inicjatyw, zrealizowanych inicjatyw, rekrutowanych wolontariuszy, wartość zrealizowanych projektów.

W Strategii Rozwoju określono cele strategiczne i operacyjne (poprawa integracji społecznej, wzrost aktywności zawodowej i poprawa adaptacyjności, rewitalizacja obszarów miejskich i przemysłowych, rozbudowa i rozwój Tarnobrzezkiego Parku Technologiczno – Przemysłowego oraz stref inwestycyjnych) bez podania wielkości wskaźników określających stopień ich realizacji.

W Programie Bon Rodzinny 3+ przyjętym w 2014 r. określono cele operacyjne (umocnienie i wsparcie realizacji funkcji rodziny wielodzietnej, wzmocnienie kondycji finansowej rodzin posiadających 3 i więcej dzieci, promowanie modelu rodziny wielodzietnej oraz kształtowanie jej pozytywnego wizerunku) bez wskazania wymiernych wskaźników planowanych do osiągnięcia. Podano roczny budżet Programu i wskazano jego beneficjentów.

W Programie Tarnobrzezka Karta Seniora przyjętym w 2014 r. określono cele operacyjne (aktywizacja społeczna seniorów, stworzenie możliwości skorzystania z ulg i zniżek przy zakupie towarów i usług) bez wskazania wymiernych wskaźników planowanych do osiągnięcia. W programie wskazano przewidywany roczny budżet na realizację Programu ustalając, iż podmioty w nim uczestniczące, każdego miesiąca będą wystawiać notę obciążającą na MOPR, który będzie ponosił wydatki na obsługę Programu.

W analizowanych dokumentach przyjęte wskaźniki nie pozwalały na ocenę w postępie realizowanych celów/zadań, co utrudniało jednoznaczną ocenę czy cel został osiągnięty, gdyż nie podano wyznacznika pomiaru stopnia realizacji przyjętego celu/zadań (wartości, która winna być osiągnięta).

(Dowód: akta kontroli str. 10 – 27, CD, 172-175; 176-180; 434 – 470)

2.7.

Stosownie do art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca o samorządzie gminnym oraz według art. 16b ust.2 ustawy o pomocy społecznej została opracowana Strategia⁷ na lata 2008 – 2013 i Strategia na lata 2014 – 2020. Dokumenty te zawierały w szczególności: diagnozę sytuacji społecznej, prognozę zmian w zakresie objętym strategią, określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań. Strategie ww. nie zawierały natomiast ram finansowych oraz wymiernych wskaźników realizacji działań.

(Dowód: akta kontroli str. 10-24, CD nr 1)

2.8.

W Strategii na lata 2014-2020 zapisano m. innymi: *„Programy, w zależności od charakteru danego projektu, będą realizowane w różnych okresach: od kilku miesięcy, poprzez roczne aż do kierunkowych - kilkuletnich.*

Finasowanie realizacji Strategii odbywać się będzie ze środków własnych i zewnętrznych. Pozyskanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych jest koniecznością ze względu na ograniczone możliwości w zakresie środków, jakie Miasto może przeznaczyć na finansowanie polityki społecznej. Podstawowym źródłem finansowania będzie budżet Miasta Tarnobrzega. Ponadto, inicjatywy podejmowane przez różnorodne podmioty i programy będą finansowane z następujących źródeł: budżet państwa, budżety innych samorządów (w przypadku realizacji projektów partnerskich), odpłatności rodziców biologicznych w zakresie pieczy zastępczej, fundusze przeznaczone na projekty systemowe i konkursowe w ramach środków z Ministerstwa Pracy i polityki Społecznej oraz Unii Europejskiej, środki z algorytmu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środki funduszy zagranicznych pozyskiwane przez organizacje pozarządowe, prywatni sponsorzy, indywidualne wkłady osób – uczestników działań. Podstawową formą realizacji zadań z wykorzystaniem funduszy zewnętrznych, będą inicjatywy wyrażające się poprzez projekty systemowe i konkursowe. Priorytetowe znaczenie będą miały projekty realizowane w oparciu o montaż różnych źródeł finansowych.

Dokumenty strategiczne nie określały wielkości nakładów na realizację celów i zadań w nich wskazanych. W dokumentach tych wskazano jedynie potencjalne źródła finansowania celów i zadań ujętych w wymienionych dokumentach. Poddane analizie Programy (Bon Rodzinny 3+ oraz Tarnobrzaska Karta Seniora) wskazywały cele i kierunki działań oraz ich odbiorców, natomiast nie określały planowanych wartości wskaźników realizacji tych celów.

(Dowód: akta kontroli: CD nr 1, str. 77-79, 115-116b, 117-117c, 172-180)

2.9.

W latach 2013-2016 nie przyjęto sformalizowanych zasad planowania (zarządzenia wewnętrzne, wytyczne), które preferowałyby ujęcie w rocznych budżetach realizację przedsięwzięć (projektów, zadań) przyczyniających się do realizacji Strategii.

Budżet Miasta Tarnobrzega nie był opracowywany w układzie zadaniowym, ale w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz uchwałę Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 30 września 2010 r. w sprawie określenia trybu prac nad projektem uchwały budżetowej miasta Tarnobrzega.

⁷ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Mieszkańców Miasta Tarnobrzeg na lata 2008-2013, zwana Strategią na lata 2008-2013

2.10.

W okresie objętym kontrolą Powiatowa Rada Rynku Pracy⁸ – nie przedstawiała Prezydentowi opinii i innych dokumentów inspirujących przedsięwzięcia do pełnego i produktywnego zatrudnienia w mieście (art. 22 ust. 6 w związku z art. 22 ust. 5 ustawy o promocji zatrudnienia).

W złożonych wyjaśnieniach Pan Grzegorz Kielb – Prezydent Tarnobrzega podał, że *Powiatowa Rada Zatrudnienia w skład, której jako przedstawiciel Urzędu Miasta Tarnobrzega wchodzi Pan Przemysław Rękas Sekretarz Miasta, w trybie uchwał opiniuje podział środków na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji bezrobotnych. Członkowie Rady podczas posiedzeń skupiają się na omówieniu najbardziej palących problemów związanych z rynkiem pracy oraz na wypracowaniu możliwych rozwiązań doraźnych oraz podjęciu działań długofalowych. Zarówno uchwały, jak i protokoły ze spotkań, które są przedkładane do tut. Urzędu Miasta stanowią cenne wskazówki dla Prezydenta Miasta i pomagają podejmować działania, które w oparciu o środki z poszczególnych źródeł finansowania, pozwalają wzmocnić pozycję bezrobotnych na rynku pracy, poprzez np. zdobycie doświadczenia w pracy w Urzędzie lub jednostkach organizacyjnych.*

(Dowód: akta kontroli strona: 103-109, 264-275)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia, że w przyjętych dokumentach strategicznych i programach Miasta, prawidłowo uwzględniono zidentyfikowane problemy jego mieszkańców. NIK zauważa jednak, że określone w tych dokumentach wskaźniki nie pozwalały na jednoznaczną ocenę stopnia realizacji planowanych zadań/celów.

3. Działania dla realizacji przyjętych założeń, ich finansowanie i monitorowanie, a także ich skuteczność i efektywność dla ograniczenia negatywnych skutków zmian gospodarczych w miastach.

3.1.

W okresie objętym kontrolą Miasto ponosiło następujące wydatki budżetowe i pozabudżetowe przeznaczone na realizację zadań w ramach analizowanych obszarów: szanse zatrudnienia i możliwości rynku pracy, zabezpieczenie opieki dzieciom do lat 3 i wieku przedszkolnym, pomoc społeczna, zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych:

- w 2013 r. – 53.042 tys. zł w tym; dz. 801- oświata i wychowanie 15. 951 tys. zł, dz.852 - pomoc społeczna 17.369 tys. zł, dz. 853 - pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej 2.508 tys. zł, dz. 854 - edukacyjna opieka wychowawcza 2 216

⁸ - powołana Zarządzeniem Starosty Tarnobrzieskiego (z dnia 16 grudnia 2016 r.); wcześniej: powiatowa rada zatrudnienia – powołana Zarządzeniem Nr 97/2012 z dnia 18 grudnia 2012 r. Starosty Tarnobrzieskiego,

tys. zł. Wydatki te w 2013 r. w przeliczeniu na mieszkańca Miasta wynosiły 1085 zł⁹.

- w 2014 r. – **52.070** tys. zł w tym; dz. 801- oświata i wychowanie 13.326 tys. zł, dz. 852- pomoc społeczna 27.875 tys. zł, dz. 853- pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej 2.946 tys. zł, dz. 854 - edukacyjna opieka wychowawcza 2.65 tys. zł, dz. 900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska 3.233 tys. zł (budowa budynku mieszkalnego zabudowy wielorodzinnej mieszkania socjalne).

Wydatki ogółem, w 2014 r. w przeliczeniu na mieszkańca poniesione w ww. zakresie stanowiły kwotę 1072 zł¹⁰.

- w 2015 r. – **54.753** tys. zł w tym: dz. 801- oświata i wychowanie 15.828 tys. zł, dz. 852- pomoc społeczna 28.845 tys. zł, dz. 853- pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej 2.963 tys. zł, dz. 854 - edukacyjna opieka wychowawcza 2.076 tys. zł, dz. 900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska 2.327 tys. zł (budowa budynku mieszkalnego zabudowy wielorodzinnej mieszkania socjalne).

Wydatki ogółem, w 2015 r. w przeliczeniu na mieszkańca poniesione w ww. zakresie stanowiły kwotę 1139 zł¹¹.

- w 2016 r. – **72.353** tys. zł w tym: dz. 801- oświata i wychowanie 15.793 tys. zł, dz. 852- pomoc społeczna 48.012 tys. zł, dz. 853 - pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej 3.085 tys. zł, dz. 854 - edukacyjna opieka wychowawcza 1.980 tys. zł¹².

Wydatki ogółem, w 2016 r. w przeliczeniu na mieszkańca poniesione w ww. zakresie stanowiły kwotę 1517 zł.

W okresie objętym kontrolą wydatki pozabudżetowe były ponoszone ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), pozostające w dyspozycji MOPR z przeznaczeniem na zadania bieżące i na realizację: Programu „Aktywny Samorząd” i Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami. Wydatki te wynosiły ogółem: w 2013 r. 2.298 tys. zł, w 2014 r. 2.426 tys. zł, w 2015 r. 2.415 tys. zł, w 2016 r. 2.645 tys. zł.

W okresie objętym kontrolą stopień realizacji planu wydatków na zadania w ww. obszarach, wynosił ogółem **99,85%**.

(Dowód: akta kontroli strona: 251-259,354-389)

3.2

W okresie objętym kontrolą udział wydatków Miasta ponoszonych na rozwiązywanie problemów społecznych mieszkańców w ogólnej kwocie wydatków wynosił: w 2013 r. 21% w 2014 r. 20%, w 2015 r. 26%, w 2016 r. 32%.

(Dowód: akta kontroli strona: 251-259, 260-262a, 284-365)

W 2013 r. środki finansowe pozyskane na działania w zakresie: oświaty i wychowania, pomocy społecznej, edukacyjna opieka wychowawcza, polityka mieszkaniowa (gospodarka komunalna) stanowiły ogółem kwotę: 53.138 tys. zł, z tego środki gminy wynosiły 30.183 tys. zł, środki budżetu państwa stanowiły kwotę 18.423 tys. zł, środki Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i inne środki z UE wynosiły 1.798 tys. zł, dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego (§2320) stanowiły kwotę 438 tys. zł; środki PFRON wynosiły 2.298 tys. zł; Kwota wykorzystana wynosiła 53.042 tys. zł, co stanowiło 99,8 % wydatków ogółem,

⁹ Wydatki Miasta, ogółem poniesione w danym roku na zadania w dziale 852, 853 854/ liczbę mieszkańców Miasta w roku.

¹⁰ Wydatki Miasta, ogółem poniesione w danym roku na zadania w dziale 801, 852, 854, 900/ liczbę mieszkańców Miasta w roku.

¹¹ Wydatki Miasta, ogółem poniesione w danym roku na zadania w dziale 801, 852, 853, 854, 900/ liczbę mieszkańców Miasta w roku.

¹² Wydatki Miasta, ogółem poniesione w danym roku na zadania w dziale 801, 852, 854/ liczbę mieszkańców Miasta roku.

W 2014 r. środki pozyskane na działania w zakresie: oświaty i wychowania, pomocy społecznej, edukacyjnej opieki wychowawczej stanowiły ogółem kwotę: 52.138 tys. zł, z tego środki gminy stanowiły kwotę 28.785 tys. zł, środki budżetu państwa stanowiły kwotę 19.953 tys. zł, środki EFS stanowiły kwotę 550 tys. zł, dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień (§ 2320) stanowiły kwotę 448 tys. zł; środki PFRON wynosiły 2.426 tys. zł. Kwota wydatkowana na ww. zadania wynosiła 52.070 tys. zł, co stanowiło 99,6 % wydatków ogółem.

W 2015 r. środki pozyskane na działania w zakresie: oświata i wychowanie, pomoc społeczna, edukacyjna opieka wychowawcza, polityka mieszkaniowa (gospodarka komunalna) stanowiły ogółem kwotę: 54.754 tys. zł, z tego środki gminy stanowiły kwotę 30.009 tys. zł, środki budżetu państwa stanowiły kwotę 20.080 tys. zł, środki EFS stanowiły kwotę 328 tys. zł, dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządowymi (§ 2320) stanowiły kwotę 479 tys. zł; środki PFRON wynosiły 2.415 tys. zł, dofinansowanie z Banku BGK wynosiło 1.152 tys. zł. Kwota wykorzystana na realizację ww. zadań wynosiła 54.753 tys. zł, co stanowiło 99,8 % wydatków ogółem,

W 2016 r. środki pozyskane na działania w zakresie: oświaty i wychowania, pomocy społecznej, edukacyjną opiekę wychowawczą stanowiły ogółem kwotę: 71.515 tys. zł, z tego środki gminy stanowiły kwotę 28.808 tys. zł, środki budżetu państwa stanowiły kwotę 49.702 tys. zł, dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządowymi (§2320) stanowiły kwotę 360 tys. zł, środki PFRON wynosiły 2.645 tys. zł. Kwota wykorzystana na realizację ww. zadań wynosiła 71.480 tys. zł, co stanowiło 99,7 % wydatków ogółem.

(Dowód: akta kontroli strona: tabela: 251-262a,284-353)

3.3

W okresie objętym kontrolą wskaźnik obciążenia wydatków bieżących (ogółem budżetowych i pozabudżetowych) wydatkami na wynagrodzenia, utrzymywał się na stałym poziomie i wynosił: w 2013 r. - 35%, w 2014 r. – 35%, w 2015 r. – 36% natomiast w 2016 r. nastąpił sadek do poziomu 29%.

(Dowód: akta kontroli strona: 276)

3.4

W okresie objętym kontrolą zrealizowane wydatki, w ocenie Prezydenta Tarnobrzega *pozwoliły na pokrycie zidentyfikowanych potrzeb w zakresie gospodarki mieszkaniowej, zapewnienia opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat i wieku przedszkolnym, pomocy społecznej, pozostałych zadań pomocy społecznej, edukacyjnej opieki wychowawczej oraz rodziny w następującym zakresie:*

a) *Gospodarka mieszkaniowa: W celu realizacji zadania własnego w 2015 r. Gmina oddała do użytku nowy budynek socjalny przy ul. Dąbrowskiej 10A. W budynku znajduje się 36 mieszkań, o pow. użytkowej 1254,50 m². Do jego zasiedlenia skierowane zostały osoby oczekujące na liście mieszkaniowej oraz z wyroków sądowych z prawem do lokalu socjalnego. W ramach istniejącego zasobu w jednym z budynków będących własnością Gminy przekwalifikowano 15 lokali mieszkalnych na lokale socjalne. Aktualnie gmina dysponuje 112 lokalami socjalnymi, wszystkie są zasiedlone. Na liście osób zakwalifikowanych i oczekujących na przydziału lokalu znajduje się 33 osoby.*

b) *Oświata i wychowanie: Środki wydatkowane w bieżącym roku kalendarzowym pokryły około 85% ogólnych wydatków na szkolnictwo. Z powodu zwiększonej*

dzielnicy funkcjonujący żłobek miejski nie zaspokaja potrzeb mieszkańców, w związku z tym w roku 2018 planowane jest rozpoczęcie budowy kolejnego żłobka. Wg stanu na koniec 2016 r. braki w zakresie miejsc w żłobkach wynosiły 27 miejsc. Liczba oferowanych miejsc w przedszkolach zapewniała potrzeby mieszkańców w tym zakresie.

c) Pomoc społeczna: Dzięki dokonanych przesunięciom w budżecie w 100 % zostały zrealizowane wydatki, które pozwoliły na pokrycie potrzeb w zakresie pomocy społecznej dla osób uprawnionych.

(Dowód: akta kontroli strona: 103-109)

3.5

Wśród niezaspokojonych potrzeb Miasta, wg stanu na koniec 2016 r., należy wskazać brak:

- 128 miejsc w domach pomocy społecznej (liczba osób oczekujących na umieszczenie w DPS;
- 10 mieszkań chronionych,
- 80-100 miejsc w noclegowniach i schroniskach,
- 27 miejsc w żłobku. Liczba miejsc w przedszkolach była wystarczająca w stosunku do potrzeb,
- 7 mieszkań komunalnych,
- 14 mieszkań socjalnych (spadek o 16 mieszkań w stosunku do stanu z 2015 r. – budowa budynku socjalnego).

Prezydent Tarnobrzega, podał, że *nie w pełni zostały zaspokojone potrzeby mieszkańców w zakresie mieszkalnictwa oraz opieki żłobkowej. W tym zakresie podjęto działania odpowiadające na potrzeby mieszkańców, poprzez budowę bloku mieszkalnego przez TTBS Sp. z o.o., w którym będą się znajdowały mieszkania pod wynajem. W roku 2018 planowane jest rozpoczęcie budowy kolejnego żłobka.*

(Dowód: akta kontroli strona: 103-109, 242-250, 277-277a)

3.6.

W kontrolowanym okresie w Mieście nie występowały problemy z utrzymaniem stanu technicznego nieruchomości będących w jego zasobie mieszkaniowym.

(Dowód: akta kontroli strona: 278-279)

3.7.

W latach 2013-2016 w Mieście Tarnobrzeg realizowano przedsięwzięcia/programy w obszarze pomocy społecznej, tj.: działania na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2011-2015, Pomocy dziecku i Rodzinie w Tarnobrzegu 2011-2016, Tarnobrzaska Karta Seniora, Bon Rodziny 3+, Wspieranie Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej, Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Tarnobrzega na lata 2011-2016 i lata 2017-2020, Korekcyjno-Edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, które wpisywały się w Strategię.

Realizacja Strategii i programów miała się odbywać w oparciu o współpracę Prezydenta Miasta Tarnobrzega, Radę Miasta oraz MOPR, który był odpowiedzialny za realizację, monitorowanie ww. przedsięwzięć.

W okresie objętym kontrolą w Mieście realizowano 6 projektów, dofinansowanych środkami UE w łącznej kwocie 17 913 tys. zł, tj.: zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej, Poprawa warunków edukacji ogólnokształcącej poprzez przebudowę obiektów dydaktycznych Gimnazjum nr 1 i 2 miasta Tarnobrzega, Przebudowa infrastruktury dydaktycznej Zespołu Szkół im. Ks. Stanisława Staszica oraz Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 wraz z zakupem wyposażenia, Przebudowa Centrum Kształcenia Praktycznego i Zespołu Szkół

Ponadgimnazjalnych nr 2 w Tarnobrzegu poprzez przebudowę pracowni zawodowych i budynku internatu oraz zakup wyposażenia. Ponadto podpisano umowę dofinansowania trzech projektów (2 z 2016 r., 1 z 2017 r.) w łącznej kwocie 48 954 tys. zł, natomiast dwa projekty z 2017 r. na łączną kwotę 17 850 tys. zł pozostają na liście rezerwowej dofinansowania.

W opinii władz Miasta najistotniejszymi przedsięwzięciami realizowanymi w latach 2013 – 2016 w ramach Strategii, programów i planów, a dotyczących 3 obszarów objętych analizą (pomoc społeczna, opieka nad dziećmi do lat 3 i w wieku przedszkolnym, polityka mieszkaniowa) były:

- dofinansowanie ze środków PFRON w kwocie 300 tys. zł projektów placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych działających na terenie Miasta Tarnobrzega, m.in. poprzez likwidację barier transportowych i architektonicznych,
- zwiększenie oferty skierowanej do osób niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie tej grupy osób poprzez dofinansowanie tych działań w kwocie 578 tys. zł,
- zwiększenie ilości miejsc w domu dziennego pobytu dla seniorów, poprawa warunków dla uczestników środowiskowego domu samopomocy, poprawa dostępności w łącznej kwocie dofinansowania 61.292 tys. zł,
- zapewnienie schronienia dla 8 rodzin potrzebujących specjalnego wsparcia poprzez oddanie do użytku 8 mieszkań chronionych w łącznej kwocie dofinansowania 743 tys. zł,
- bieżące utrzymanie żłobka miejskiego w ramach resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w łącznej kwocie dofinansowania wynoszącej 1.360 tys. zł,
- udział wszystkich tarnobrzeskich szkół podstawowych w projekcie „Zwiększenie szans edukacyjnych uczniów klas I-III szkół podstawowych w mieście Tarnobrzeg”,
- skierowanie do wszystkich tarnobrzeskich szkół podstawowych programu dotyczącego nauki pływania uczniów klas I,
- w 2012 r. przystąpiono do projektu „Podkarpacie stawia na zawodowców” realizowanego w latach 2012-2014. Całkowita wartość projektu wynosiła 2. 959 tys. zł, w tym kwota dofinansowania wynosiła 2. 564 tys. zł, wkład własny – 395 tys. zł,
- tarnobrzeskie szkoły uczestniczyły w programach i projektach realizowanych we współpracy z partnerami europejskimi, samodzielnie, bądź w partnerstwie,
- w roku szkolnym 2014/2015 rozpoczęto realizację dwuletniego projektu ERASMUS +, Z matematyką przez świat w poszukiwaniu nowych metod nauczania matematyki i przedmiotów pokrewnych”. Projekt był realizowany w okresie od września 2014 od 31 sierpnia 2016. Łączna wartość projektu wynosiła 220 tys. euro,
- Miasto, co roku przystępowało do programu „Maluch” otrzymując dotację na funkcjonowanie Miejskiego Żłobka,
- w 2014 roku pozyskano również środki w wysokości 10 tys. zł na realizację projektu pn. „Tarnobrzeg przeciw przemocy” w ramach Programu Oślonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Całkowity koszt projektu – 14 tys. zł, w tym: środki z dotacji – 10 tys. zł, wkład własny – 3.8 tys. zł,
- Projekt Tarnobrzeg dla Seniorów -w ramach konkursu WUP Rzeszów-RPO WP na lata 2014-2020,
- Poprawa warunków edukacji ogólnokształcącej poprzez przebudowę obiektów dydaktycznych Gimnazjum nr 1 i 2 miasta Tarnobrzega, czas realizacji 2016-2018, kwota dofinansowania z UE 906 tys. euro,
- Przebudowa infrastruktury dydaktycznej Zespołu Szkół im. Ks. Stanisława Staszica oraz Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 wraz z zakupem

wyposażenia, czas realizacji 2016-2017, kwota dofinansowania z UE 2. 544 tys. euro,

- Przebudowa Centrum Kształcenia Praktycznego i Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Tarnobrzegu poprzez przebudowę pracowni zawodowych i budynku Internatu oraz zakup wyposażenia, czas realizacji 2016-2017, kwota dofinansowania z UE 2. 849 tys. euro.

(Dowód: akta kontroli str. 630 – 630c, 647-673)

Istotnym przedsięwzięciem w ramach zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych była budowa w latach 2014 - 2015 budynku wielorodzinnego na 36 mieszkań socjalnych. Mieszkania przeznaczono dla osób o niskich dochodach oraz w celu zapewnienie lokali socjalnych dla osób eksmitowanych z lokali mieszkalnych na podstawie prawomocnych wyroków sądowych. Wartość kosztorysowa zadania wynosiła 5 382 tys. zł w tym: finansowe wsparcie z Banku Gospodarstwa Krajowego wynosiło 1 615 tys. zł, środki własne 3 767 tys. zł.

We wniosku o dofinansowanie budowy mieszkań socjalnych z czerwca 2014 r. napisano m. innymi, że *dla mieszkańców Tarnobrzega jednym z największych problemów jest nierozwinięty rynek pracy oraz bezrobocie, co rodzi kolejne problemy takie jak ubóstwo i wzrost zapotrzebowania na lokale socjalne. (...)*

Z uwagi na fakt ubożenia społeczeństwa o wynajem lokalu socjalnego ubiega się coraz większa liczba gospodarstw domowych, niemogących rozwiązać problemu mieszkaniowego we własnym zakresie. Trudna sytuacja materialna niejednokrotnie dotyka rodziny posiadające zaspokojone potrzeby mieszkaniowe, które ze względów finansowych popadają w zadłużenia. Zadłużenia z tytułu opłat czynszowych skutkują utratą uprawnień do zajmowanych lokali oraz zwiększoną liczbą wyroków sądowych przyznających uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego.

(Dowód: akta kontroli strona: 242-250, 630 – 630c, 647-673)

3.8.

Miasto każdego roku przekazywało do Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnobrzegu dotacje celowe na współfinansowanie kosztów powiatowego urzędu pracy. Dotację przekazywano w oparciu o porozumienie zawarte ze Starostwem Powiatowym z 2006 r. Porozumienie dotyczyło realizacji zadań z zakresu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Kwota przekazanej dotacji wynosiła: w 2013 r. – 1 116 000 zł (przekazana kwota dotacji w 2013 r. była niższa od zaplanowanej o kwotę 100 000 zł, brakującą kwotę przekazano w styczniu 2014 r.); w 2014 r. – 1 400 000 zł; w 2015 r. – 1 300 000 zł; w 2016 r. 1 384 845 zł.

Prezydent Tarnobrzega w złożonych wyjaśnieniach podał, że w *Urzędzie oraz jednostkach organizacyjnych organizowane są różnego rodzaju formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych, i tak w roku 2016 aktywizowano w ramach poszczególnych form następującą liczbę osób: prace społeczno-użyteczne (7 osób), roboty publiczne (30 osób), staże (14 osób). Gmina wyznaczyła również 6 podmiotów, w których więźniowie mogą wykonywać pracę społecznie użyteczną. Samorząd miasta Tarnobrzega wspiera lokalny rynek pracy i rozwój gospodarczy m. in. poprzez zwolnienia podatkowe wprowadzone uchwałami:*

- *Uchwała Nr XI/107/2015 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości stanowiącego regionalną pomoc inwestycyjną.*
- *Uchwała nr XIX/189/2015 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 26 listopada 2015r. w sprawie zwolnienia z podatku od środków transportowych stanowiącego regionalną pomoc inwestycyjną.*

- Uchwała nr XXVII/254/2016 Rady Miasta Tarnobrzega z dnia 19 maja 2016 r. w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości stanowiącego regionalną pomoc inwestycyjną dla przedsiębiorców inwestujących w Tarnobrzskim Parku Przemysłowo-Technologicznym.

Dotychczas z regionalnej pomocy inwestycyjnej na podstawie w/w uchwał skorzystało w Tarnobrzegu piętnastu przedsiębiorców.

Ponadto w 2013 roku został oddany do użytku Tarnobrzski Park Przemysłowo-Technologiczny oraz zostały uzbrojone tereny inwestycyjne przylegające do Parku. Głównym celem utworzenia Parku było poprawienie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej w Tarnobrzegu. Aktualnie w Parku Technologicznym na preferencyjnych warunkach (tj. czynsz niższy od rynkowego) funkcjonuje dwudziestu ośmiu przedsiębiorców, którzy łącznie zatrudniają 90 osób. Jednocześnie w strukturze Urzędu Miasta Tarnobrzega funkcjonuje od 2015 roku Centrum Obsługi Inwestora, do którego zadań należą m. innymi: 1) kompleksowa obsługa inwestorów, 2) udzielanie informacji o warunkach i możliwościach inwestowania w Mieście, 3) przygotowanie, bieżące aktualizowanie oraz upowszechnianie oferty inwestycyjnej Miasta, 4) współpraca z instytucjami działającymi na rzecz rozwoju Miasta, regionu oraz kraju, w szczególności Tarnobrzeską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A., Tarnobrzeską Izbą Przemysłowo-Handlową, Agencją Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Tarnobrzegu, Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie, Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. w Warszawie, a także stowarzyszeniami, klastrami, środowiskami gospodarczymi i naukowymi, 5) współtworzenie systemu preferencji oraz zachęt do inwestowania w Mieście, 6) inicjowanie działań podnoszących atrakcyjność inwestycyjną Miasta, 7) udział w przedsięwzięciach targowo – wystawienniczych, misjach gospodarczych, spotkaniach branżowych, 8) obsługa pod względem merytorycznym i finansowym Tarnobrzeskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego.

Centrum Obsługi Inwestora współpracuje ze wszystkimi firmami, które zdecydowały się skorzystać z regionalnej pomocy inwestycyjnej na terenie miasta. Działania COI przyczyniły się także do sprzedaży przez gminę siedmiu działek w Tarnobrzskim Parku Przemysłowo-Technologicznym o łącznej powierzchni ponad 11 ha, na których inwestycję przygotowuje sześciu przedsiębiorców.

(Dowód: akta kontroli strona: 103-109, 264-275)

3.9.

W wyniku analizy 4 przedsięwzięć tj.: budowa budynku wielorodzinnego z mieszkaniami socjalnymi, realizowana w latach 2013-2014, programu wyrównywania różnic między regionami II, programu Aktywny samorząd, wsparcie w ramach programu „Maluch” ustalono m. innymi:

- w 2015 roku do użytku został oddany budynek socjalny o 4 kondygnacjach, o łącznej liczbie 36 mieszkań, w tym 17 mieszkań jednopokojowych o pow. użytkowej od 22,20 m² do 24,60 m² oraz 19 lokali dwupokojowych o pow. użytkowej od 44,00 m² do 47,60 m². Wartość kosztorysowa (planowana) zadania wynosiła 5 382 tys. zł w tym: finansowe wsparcie z Banku Gospodarstwa Krajowego wynosiło 1 615 tys. zł, środki własne 3 767 tys. zł. Realizacja inwestycji stanowiła kwotę 5.560 zł. Do jego zasiedlenia skierowano osoby oczekujące na liście mieszkaniowej oraz z wyroków sądowych z prawem do lokalu socjalnego. Po oddaniu do użytku budynku socjalnego zmniejszyło liczbę osób oczekujących na wynajem lokali z mieszkaniowego zasobu gminy, a także osób z wyrokami sądowymi,

- w latach 2013-2016 Miasto przystąpiło do realizacji programów służących rehabilitacji społecznej i zawodowej, adresowanych do osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Na przestrzeni okresu objętego kontrolą w ramach programu wyrównywania różnic między regionami II, pozyskano i wydatkowano środki z PFRON w następującej wysokości: w 2013 roku - 145 tys. zł; w 2014 roku - 70 tys. zł; w 2015 roku - program nie został uruchomiony przez PFRON; w 2016 roku -156 tys. zł.

Dofinansowaniem ze środków PFRON objęto realizację projektów placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych działających na terenie miasta Tarnobrzega. Program realizowano w obszarze - likwidacja barier transportowych i w obszarze - likwidacja barier architektonicznych.

W ramach programu zakupiono m. innymi pięć mikrobusów (9-miejscowych), przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich.

Wykonano likwidację barier architektonicznych w budynku SP ZOZ Zakładu Pielęgnacyjno Opiekuńczego w Tarnobrzegu, oraz przeprowadzono i zmodernizowano podjazd do budynku Zakładu, umożliwiając swobodne poruszanie się osobom z niepełnosprawnością ruchową.

- program Aktywny samorząd - działania realizowane w programie stanowiły uzupełnienie zadań ujętych w Strategii na lata 2014-2020 oraz Programie Działań Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością. Realizacja programu zwiększyła ofertę skierowaną do osób niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie.

Na przestrzeni lat 2013-2016 pozyskano z PFRON środki w wysokości: w 2013 roku -138 tys. zł; w 2014 roku- 257 tys. zł; w 2015 roku 247 tys. zł; w 2016 roku - 195 tys. zł. Program realizowano w następujących obszarach wsparcia: MODUŁ I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową MODUŁ II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

- w ramach Programu „Maluch” nastąpiło zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi i osobami zależnymi (żłobki, przedszkola, ośrodki pobytu dziennego dla osób starszych itd.). Miasto uczestnicząc w programie „Maluch” otrzymuje dotację na funkcjonowanie Miejskiego Żłobka, który dysponuje 80 miejscami. W 2014 r. kwota przyznanej dotacji wynosiła 711 tys. zł, w 2015 r. 313 tys. zł, w 2016 r. 192 tys. zł. Na rok 2017r. dotacja na wydatki bieżące wynosi 134 tys. zł.

Na terenie Miasta funkcjonują niepubliczne żłobki i kluby dziecięce dysponujące, ogółem 110 miejscami (w latach 2013-2016 liczba miejsc wzrosła o 25).

Ustalono, że realizacja ww. przedsięwzięć przebiegała prawidłowo i gospodarnie, zgodnie z przyjętymi założeniami przyjętymi w planach, co zapewniło osiągnięcie zamierzonych efektów.

(Dowód: akta kontroli strona: 280-281,647-673)

3.10.

Stopień realizacji analizowanych ww. przedsięwzięć znajdował odzwierciedlenie m.in. w informacji z działalności MOPR za dany rok będącej podstawą do rocznej oceny ich realizacji. Stan realizacji programów opracowanych, wdrożonych i monitorowanych przez MOPR, przedstawiano również w corocznej ocenie zasobów pomocy społecznej przedstawianej Radzie Miasta.

(Dowód: akta kontroli strona:34-86, 371-615)

3.11.

Do dnia zakończenia kontroli nie dokonano oceny stopnia realizacji Strategii na lata 2014-2020, na ile wdrożone i realizowane w Mieście programy społeczne, przyczyniły się do jej realizacji.

Proces realizacji Strategii na lata 2014-2020 powinien podlegać ewaluacji, przeprowadzanej dwukrotnie w okresie obowiązywania Strategii. Głównym celem ewaluacji miało być badanie i ocena procesu wdrażania Strategii z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jej usprawnienia.

W latach 2014-2016 nie została przeprowadzona ewaluacja procesu realizacji Strategii na lata 2014-2020.

W odpowiedzi na pytania, w jaki sposób monitorowano realizację celów Strategii i jakie były tego efekty oraz kto był koordynatorem działań podmiotów uczestniczących w jej realizacji, Prezydent Miasta wyjaśnił, że w 2017 roku zostało przygotowane przez MOPR sprawozdanie za okres od 2014-2016 roku z realizacji celów określonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega na lata 2014-2020. Koordynatorem działań instytucji i podmiotów uczestniczących w realizacji celów strategicznych wskazanych w strategii na lata 2014-2020 jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, w którym został powołany Zespół Monitorujący Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnobrzega. Został również powołany Zespół sieciująco-monitorujący realizację strategii w skład, którego został powołany przedstawiciel Urzędu Miasta Tarnobrzega.

Ponadto Prezydent wyjaśnił, że sprawozdanie MOPR z realizacji Strategii na lata 2014-2020 będzie analizowane w IV kw. bieżącego roku.

Brak wyników analizy nie pozwala na określenie na ile realizacja zadań w niej określonych w Strategii na lata 2014-2020 może mieć wpływ na ewaluację dokumentów strategicznych, planów i programów oraz ewentualnych zmian ich założeń.

(Dowód: akta kontroli strona: płyta CD nr 1, 111-114)

3.12. – 3.16.

Aktualnie obowiązująca Strategia na lata 2014-2020 przyjęta uchwałą Rady Miasta Nr LIII/670/2014, z dnia 9 stycznia 2014 r. do dnia zakończenia niniejszej kontroli nie była przedmiotem analizy. Ocena stopnia realizacji programów, wdrażanych w Mieście, każdego roku była dokonywana w przygotowanej przez MOPR i przedkładanej Radzie Miejskiej do analizy i akceptacji Ocenie zasobów pomocy społecznej.

W Strategii na lata 2014-2020 zapisano m.in., iż w procesie jej wdrażania, zadania związane z monitorowaniem, ewaluacją oraz przygotowaniem wniosków o dokonanie aktualizacji będzie zajmował się Zespół Sterujący. Zespół Sterujący powinien prowadzić analizę postępów w osiąganiu założeń strategicznych, składających się z kilku etapów takich jak: zbieranie danych i informacji, przygotowanie raportów, ocena wyników oraz ich porównanie z przyjętymi normami. Monitoring miał być prowadzony raz w roku na poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i finansowym.

Prezydent Miasta i Rada nie dysponowali dokumentami z realizacji monitoringu Strategii na lata 2014-2020 za 2014, 2015 i 2016 r.

W wyniku analizy sprawozdania z realizacji Strategii na lata 2014-2020, za okres, od dnia jej przyjęcia do sierpnia 2017 r., opracowanego przez MOPR ustalono, że Miasto realizowało 153 kierunków działań w zakresie zdiagnozowanych celów strategicznych i programowych.

W sprawozdaniu wykazano natomiast nie podjęcie działań w kierunku realizacji 11 celów/działań wymienionych w Strategii. Wyjaśniając przyczyny braku realizacji tych zadań Pan Grzegorz Kielb – Prezydent Miasta podał, że w związku z faktem, że sprawozdanie obejmuje działania podjęte do końca 2016 r. wiele działań podjętych w roku bieżącym nie zostało w nim uwzględnionych, i tak:

Utworzenie Centrum Integracji Społecznej. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu przystępując do realizacji Projektu „KIS Tarnobrzeg – włącz się od dziś” zgodnie z wytycznymi RPO WP Priorytetu VIII Integracja społeczna Działanie 8.1 w okresie od 1 kwietnia 2017r. do 30 września 2018r. realizuje działania na rzecz aktywnej integracji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym celem działań podejmowanych w ramach projektu jest reintegracja społeczna i zawodowa mieszkańców Tarnobrzega, których szanse na otwartym rynku pracy są najmniejsze ze względu na niskie kwalifikacje lub ich brak oraz problemy z pełnoprawnym uczestnictwem w życiu społecznym i zawodowym. Do osiągnięcia powyższego celu przyczynia się utworzenie Klubu Integracji Społecznej w Tarnobrzegu w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Klub Integracji Społecznej w Tarnobrzegu został w dniu 23.05.2017r. wpisany do Rejestru Wojewody i rozpoczął swoją działalność.

Utworzenie Punktu Informacyjnego dotyczącego Ekonomii Społecznej. Rolę Punktu Informacyjnego dotyczącego Ekonomii Społecznej spełnia Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu udzielają informacji mieszkańcom Tarnobrzega na temat działalności sektora ekonomii społecznej. Pracownicy MOPR systematycznie podnoszą swoją wiedzę w tym zakresie uczestnicząc w szkoleniach i seminariach tematycznych jak również są odbiorcami działań podejmowanych przez Rzeszowski Ośrodek wsparcia Ekonomii Społecznej. Potrzeby mieszkańców w tym zakresie są zabezpieczone. **Dostosowanie przystanków komunikacji Miejskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnością.** Wszystkie aktualnie planowane oraz realizowane inwestycje drogowe uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych. Wykonano zjazdy na przystanki, które dodatkowo wyłożone są kostką integracyjną. W miejscach, w których ze względów technicznych nie ma możliwości ustawienia peronu, przy budowie chodnika wykonywane są obniżenia i zjazdy. Ponadto wprowadzono następujące udogodnienia dla osób niepełnosprawnych:

- Rozkłady jazdy umieszczane na odpowiedniej wysokości dla osób na wózkach oraz są odpowiednio widoczne dla osób słabowidzących (duża czcionka),
- Na części przystanków wycięto fragment ławeczek wewnątrz wiat przystankowych, co stanowi udogodnienie w swobodnym dojeździe osobie z niepełnosprawnością na wózek/dojściu osoby starszej lub z inną niepełnosprawnością do rozkładu jazdy.

Utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej. Brak środków na realizację zadania. Zadanie może zostać zrealizowane w późniejszych latach w zależności od możliwości finansowych.

Organizowanie grup samopomocy dla niepełnosprawnych powracających na rynek pracy. Zadanie zaplanowane do realizacji w kolejnych latach realizacji strategii do 2020 roku.

Tworzenie mieszkań chronionych dla osoby z niepełnosprawnością. Zadanie nie zostało zrealizowane w związku z brakiem środków finansowych. Z tego też powodu jego realizacja planowana jest w latach późniejszych. Zadanie jest ujęte w Programie Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin za Życiem.

Zorganizowanie systemu przekwalifikowania celem reaktywizacji niepełnosprawnych na rynku pracy. Zadanie jest realizowane nie w ramach odrębnego systemu, lecz poprzez instytucje już działające w ramach zadań statutowych przez Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Warsztaty Terapii Zajęciowej.

Stworzenie dla pracodawców korzystnych warunków dla zatrudnienia osób z niepełnosprawnością.

Zadanie realizowane w ramach bieżących działań Urzędu Pracy, finansowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ramach prac interwencyjnych, umów stażowych, robót publicznych i innych.

Wspieranie rehabilitacji osób z zaburzeniami psychicznymi. Zadanie jest realizowane na bieżąco poprzez podległe jednostki Urzędu Miasta w tym: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Środowiskowy Dom Samopomocy, organizacje pozarządowe działające na terenie Miasta Tarnobrzega oraz inne instytucje realizujące zadania statutowe, oraz programy, projekty.

Utworzenie Centrum Aktywizacji Społecznej - zadanie do realizacji w późniejszym okresie.

Aktywizacja osób bezdomnych poprzez wdrażanie programów celowych – zadanie nie zostało zrealizowane w związku z tym, że nie były ogłaszane konkursy dotyczące projektów skierowanych do tej grupy osób. W sytuacji pojawienia się możliwości pozyskania środków w ramach ogłaszanych konkursów gmina podejmuje działania w tym zakresie.

(Dowód: akta kontroli strona:34-86, 103-105,111-114)

3.17 - 3.18.

W latach 2013-2016 celu pozyskania środków na realizację projektów na rzecz Miasta przygotowano i złożono do Podkarpackiego Urzędu Marszałkowskiego 13 wniosków, uzyskując dofinansowanie z EFS do dziewięciu projektów w łącznej kwocie 66.867 tys. zł. W 2017 r. uzyskano akceptację dwóch projektów, które pozostają na rezerwowej liście dofinansowania.

(Dowód: akta kontroli strona: 280-281, 647-673)

W kontrolowanym okresie, Miasto uzyskało wsparcie od administracji rządowej oraz PFRON, poprzez dofinansowanie programów realizowanych na rzecz rozwiązywania problemów społeczno-ekonomicznych mieszkańców i zminimalizowania negatywnych przemian gospodarczych.

Wsparcie finansowe od administracji rządowej (z uwzględnieniem funduszy celowych), w działaniach na rzecz realizacji przedsięwzięć mających istotne znaczenie dla mieszkańców w zakresie złożonych projektów wynosiło: w 2013 r. 4. 347 tys. zł, w 2014 r. 5. 415 tys. zł, w 2015 r. 5. 094 tys. zł, w 2016 r. 5. 029 tys. zł w tym na zadania własne: w 2013 r. 40.342 tys. zł; w 2014 r. 38.871 tys. zł; w 2015 r. 41.098 tys. zł; w 2016 r. 38.018 tys. zł oraz na zadania zlecone: w 2013 r. 12.70 tys. zł; w 2014 r. 13. 211 tys. zł; w 2015 r. 13 654 tys. zł; w 2016 r. 33497 tys. zł.

(Dowód: akta kontroli strona:251-262,647-673)

3.19.

W okresie objętym kontrolą występowało, ponadto o dofinansowanie projektów, jednak dofinansowania nie pozyskano:

- Tarnobrzeg dla Rodziny - w ramach konkursu WUP Rzeszów - RPO WP na lata 2014-2020, priorytet VIII Integracja społeczna, Działanie 8.4 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, w kwocie 245 tys. zł. Środków nie pozyskano ze względu na małą liczbę punktów,
- Pomoc dla Tarnobrzeskich Rodzin Zastępczych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Wnioskowano o kwotę ok. 426 tys. zł, wniosek został odrzucony z powodu niewystarczającej ilości punktów w ocenie merytorycznej,
- Możliwości w aktywności, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, wnioskowano o kwotę ok. 365 tys. zł, wniosek został odrzucony na etapie oceny formalnej,

- Możliwości w aktywności (2017 r.) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, wnioskowano o kwotę ok. 365 tys. zł, wniosek został odrzucony na etapie oceny formalnej.

(Dowód: akta kontroli strona: 647-673, 252-258a, 280-281, 283-367)

3.20.

Według Prezydenta Miasta najistotniejsze problemy w realizacji przedsięwzięć w ramach obszarów objętych badaniem, w latach 2013-2016 to ograniczenia wynikające z braku środków finansowych na pokrycie wszystkich potrzeb w tym zakresie.

W ramach posiadanych środków realizowano zadania możliwe do osiągnięcia, tj. m. innymi:

- zadania oświatowe:

realizowane, we wszystkich tarnobrzeskich szkołach podstawowych określone w programie: „Zwiększenie szans edukacyjnych uczniów klas I-III szkół podstawowych w mieście Tarnobrzeg”, finansowanego ze środków europejskich i dotacji celowej z budżetu państwa, przeznaczone na zakup wyposażenia i pomocy dydaktycznych. Realizując program doposażono szkoły w niezbędne pomoce do prowadzenia zajęć umożliwiających indywidualizację procesu nauczania; „Powszechna nauka pływania dla uczniów kl. I-szych szkół podstawowych w mieście Tarnobrzeg” skierowany do wszystkich tarnobrzeskich szkół podstawowych; „Podkarpacie stawia na zawodowców” realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji od maja 2012 r. do października 2014 r. Programy dawały szansę na podniesienie, jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, poprzez rozwój i wsparcie tarnobrzeskich szkół prowadzących szkolnictwo zawodowe. Wsparciem objęto cztery tarnobrzeskie szkoły ponadgimnazjalne tj. Zespół Szkół im. St. Staszica, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 oraz Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż tarnobrzeskie szkoły systematycznie uczestniczą w programach i projektach realizowanych we współpracy z partnerami europejskimi. W roku szkolnym 2014/2015 rozpoczęto realizację dwuletniego projektu ERASMUS +, „Z matematyką przez świat. W poszukiwaniu nowych metod nauczania matematyki i przedmiotów pokrewnych”. Projekt był realizowany w okresie od 1 października 2014 do 31 sierpnia 2016. Łączna wartość projektu wynosiła 220 tys. euro. Przyznane środki finansowe były przeznaczone m.in. na prowadzenie eksperymentów z matematyki, fizyki, chemii, biologii i geografii, organizację festiwali oraz pikników naukowych czy też bezpośrednich spotkań nauczycieli z Polski i Włoch w celu wymiany doświadczeń pedagogicznych.

Od 2016 r. Miasto uczestniczyło w programie „Narodowy Program Czytelnictwa”. Do pierwszej edycji zakwalifikowało się sześć tarnobrzeskich szkół: Szkoła Podstawowa nr 3 im. Alfreda Freyera w Tarnobrzegu, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Mikołaja Kopernika w Tarnobrzegu, Szkoła Podstawowa nr 9 im. Jana Pawła II w Tarnobrzegu, Gimnazjum nr 1 im. Stanisława Jachowicza w Tarnobrzegu, Gimnazjum nr 2 im. Jana Słomki w Tarnobrzegu, Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Tarnobrzegu. Łączna kwota dofinansowania uzyskana na realizację programu 7,2 tys. zł. W roku szkolnym 2016/2017 – realizowano program, „Od jakości kształcenia do wzrostu zatrudnienia”.

W roku szkolnym 2016/17 zrealizowano szkolenia doskonalące dla nauczycieli w zakresie tematyki związanej z wykonywanym zawodem i zawodami planowanymi do wprowadzenia. Udzielono wsparcia uczniom w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień, wiedzy i umiejętności zawodowych, zwiększających ich szanse na rynku pracy. Działanie cieszyło się

zainteresowaniem uczniów. Kursy i szkolenia (w powiązaniu ze stażami) podnoszą ich wiedzę i umiejętności w zakresie nauczanych zawodów, co pozwoli im na szybsze znalezienie pracy po ukończeniu nauki.

- zadania w zakresie pomocy społecznej:

w ramach programów służących rehabilitacji społecznej i zawodowej, adresowanych do osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych tj.: Program wyrównywania różnic między regionami II” - MODUŁ I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, MODUŁ II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym;

W ramach programu „Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej” finansowano szkolenia rodzin zastępczych. Zwiększono dostęp do instytucji opieki nad dziećmi i osobami zależnymi (żłobki, przedszkola, ośrodki pobytu dziennego dla osób starszych);

- zadania w zakresie polityki mieszkaniowej:

realizowane poprzez budowę budynku socjalnego wielorodzinnego wraz z urządzeniami budowlanymi, infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowaniem terenu przyległego, rozpoczęte w sierpniu 2014 r. Potrzeba budowy tego budynku wynikała z rosnącej liczby wniosków o najem lokalu socjalnego, a także wzrost liczby wyroków sądowych z prawem do lokalu socjalnego. W 2014 roku Miasto wynajmowało od podmiotów zewnętrznych 77 lokali socjalnych, co znacznie obciążało budżet. Celem polityki mieszkaniowej Miasta jest stworzenie warunków poprawy sytuacji mieszkaniowej dla osób o niskich dochodach oraz zapewnienie lokali socjalnych dla osób eksmitowanych z lokali mieszkalnych na podstawie prawomocnych wyroków sądowych.

(Dowód: akta kontroli strona: 630-630c, 647-673)

3.21.

W okresie objętym kontrolą Miasto zapewniało finansowanie zadań określonych w Strategiach, a stan zadłużenia nie powodował ryzyka ograniczenia absorpcji środków UE.

Wg stanu koniec 2012 r. udział zobowiązań w uzyskanych dochodach wynosił 57,6%, w 2013 r. - 51,3%, w 2014 r. - 51,3 %; w 2015 r.- 57,3%; w 2016 r. - 50,2%. W okresie objętym kontrolą Miasto nie posiadało zobowiązań z tytułu poręczeń i gwarancji. Wynik finansowy budżetu Miasta za poszczególne lata przedstawiał się następująco:

- w 2012 r. wskazywał deficyt budżetowy w wysokości 13 296 tys. zł, w tym w działalności bieżącej 1 051 tys. zł.
- w 2013 r. odnotowano nadwyżkę budżetową w wysokości 848 tys. zł, w tym w działalności bieżącej 7 617 tys. zł.,
- w 2014 r. wystąpił deficyt budżetowy wynoszący 723 tys. zł, w tym w działalności bieżącej odnotowano nadwyżkę wynoszącą 13 523 tys. zł.,
- w 2015 r. wystąpił deficyt budżetowy wynoszący 4 952 tys. zł w tym w działalności bieżącej nadwyżka w kwocie 4 050 tys. zł,
- w 2016 r. odnotowano nadwyżkę budżetową wynoszącą 6 131 tys. zł w tym w działalności bieżącej 11 174 tys. zł.

(Dowód: akta kontroli strona: zestawienie 282-283,631)

3.22.

W latach 2013 – 2016 odnotowano ogółem wpływ 874 spraw do Urzędu (wnioski i skargi), tj. w 2013 r. – 45 skarg, w 2014 r. – 21, w 2015 r. – 23, w 2016 r. – 40. W okresie tym złożonych zostało 745 wniosków, które dotyczyły pomocy socjalnej

i społecznej, przydziału lokalu mieszkalnego. W wyniku analizy skarg składanych do Urzędu w latach 2013-2016 ustalono, że dotyczyły one dwóch obszarów, tj. pomocy w uzyskaniu zatrudnienia oraz pomocy społecznej. Nie odnotowano wpływu skarg w zakresie gospodarki mieszkaniowej i opieki nad dziećmi do 3 lat i w wieku przedszkolnym. Złożone skargi dotyczyły wykonywania zadań przez pracowników tych jednostek. Podnoszone w nich zagadnienia odnosiły się do nieprawidłowości w obsłudze przez wskazanych pracowników jednostek organizacyjnych Miasta lub potrzeby reakcji na zgłoszone informacje. Działania władz Miasta podejmowane w wyniku złożonych wniosków i skarg były prawidłowe i wystarczające.

(Dowód: akta kontroli strona: 674-675)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Prezydent będąc odpowiedzialnym za realizację Strategii na lata 2014-2020 nie podjął działań w celu wyegzekwowania od MOPR wyników pracy Zespołu Sterującego, odpowiedzialnego za monitorowanie i ocenę stanu jej realizacji na poziomie organizacyjnym, merytorycznym i finansowym.

Brak informacji w tym zakresie nie dawał Prezydentowi kompleksowej wiedzy dotyczącej realizacji zadań określonych w Strategii na lata 2014-2020 co mogło mieć wpływ na ich wdrażanie.

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, iż w okresie objętym kontrolą Miasto zapewniło finansowanie zadań określonych w Strategii Rozwoju i Strategii rozwiązywania problemów na lata 2014-2020 oraz w dokumentach programowych w zakresie: pomocy społecznej, oświaty i wychowania, edukacyjnej opieki wychowawczej i polityki mieszkaniowej. Poniesione wydatki na realizację tych zadań przyczyniły się do poprawy sytuacji społeczno - ekonomicznej mieszkańców Tarnobrzega. Uzyskane efekty były adekwatne do możliwości pozostających w dyspozycji Miasta.

Ponadto ustalono, że Prezydent Miasta nie podejmował działań mających na celu bieżące nadzorowanie nad monitoringiem i oceną stanu realizacji Strategii na lata 2014-2020.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że Prezydent Miasta przekazując do MPOR, w grudniu 2011 r. zadania w zakresie przygotowania oceny zasobów pomocy społecznej oraz przygotowania, opracowania i monitorowania realizacji Strategii pozostaje nadal odpowiedzialny za nadzór nad realizacją rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców Miasta Tarnobrzega.

Wnioski
pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹³, wnosi o podjęcie działań mających na celu egzekwowanie od MOPR, realizacji obowiązków w zakresie monitoringu zadań określonych w Strategii na lata 2014-2020, prowadzonego wg zasad w niej określonych.

¹³ Dz.U. z 2017 r. poz. 524.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia listopada 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Marian Ortyl
Doradca techniczny

Dyrektor
Wiesław Motyka

.....
podpis

.....
podpis